

Gádosor Lajos és Preisich Gábor díjazott terve az 1946-ban meghirdetett tervpályázaton

Shh

HEIM ERNŐ

FÓRUM

ÁLOM A DUNA-KORZÓRÓL

Budapest fejlődésének legmarkánsabb meghatározója kétségkívül a nagyarányú lakásépítés és a közlekedés — ezen belül mindenekelőtt a metróhálózat — korszerűsítése, illetve fejlesztése. Érthető tehát, hogy a lakosság érdeklődésének középpontjában is elsősorban e két városépítési tevékenység áll. Egy metropolis azonban — természeti szépségei és ember alkotta értékei folytán — sohasem csak lakóinak otthona. Mind magasabb színvonalú ellátásban kell részesítenie vendégeit, az ide látogató külföldieket, hogy megfeleljen az egyre igényesebb nemzetközi turizmus kényelmi és esztétikai igényeinek is. Éppen ezért örömmel és érdeklődéssel olvastuk a Budapest áprilisi számában Sivó Tibor Új szállodasor a Duna-parton című írását, amely ezekről a szépen kibontakozó építkezésekről nyújt képet.

Érdemesnek tartjuk azonban, hogy bővebben szóljunk — mintegy kiegészítésként — a Duna-parton most kibontakozó nagy épületegyüttes beilleszkedéséről a város összképébe és annak mind közvetlen, mind nagyobb körzetére kiható funkcionális, valamint esztétikai jelentőségéről.

Építészeti kormányzatunk és a Fővárosi Tanács vezetői felkérték a Magyar Építőművészek Szövetségét: vizsgálja felül a Duna-parti szállodák teljes városépítési kérdéskomplexumát, jelölje meg a tenni-valókat.

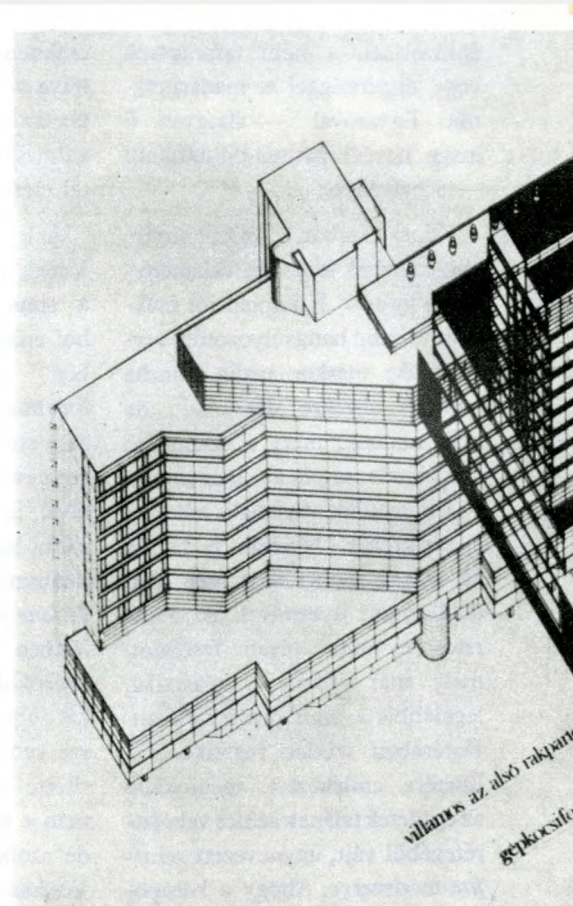
A Magyar Építőművészek Szövetsége készséggel eleget tett e megtisztelő feladatnak. A tervezők és az esetenként felkért szakértők bevonásával megalakult az a tíztagú munkabizottság, amelyik Böhönyei Jánosnak, a szövetség elnökének vezetésével már elkészítette egyik szakvéleményét, és azt a közelmúltban az illetékes felsőbb szervek vezetői elé terjesztették.

A feladat egyes részletei semmiképpen sem ragadhatók ki Budapest városszerkezeti és városképi súlypontjának e helyütt szer-

vesen kialakult — megbonthatatlan — keretéből. Hiszen a budai Duna-part, felette a Gellérthegy és a Várhegy, valamint ezeknek építészeti adottságai, továbbá a háromszáz méter széles Duna a hidakkal, végül a pesti oldalon a kibontakozó szállodasor és az azt környező terület, mindenekelőtt azonban az előtte húzódó korzó minden részletükben egymásra utalt komplex együttesként jelennek meg a tájban. Elsősorban azt a helyzeti adottságot kellett tudatosítani, hogy a folyamnak ez a szakasza a Duna—Majna—Rajna vízi útnak, Európa jövőbeni vízi országútjának egy része, s oly egyedülálló érték, melyet jövőhetetlen könnyelműség volna kicsinyes lokális kompromisszumoknak alárendelt részmegoldásokkal megbontani. A Lánchíd és az Erzsébet-híd közötti partvonalon a beépítésnek és előtte a széles szabad sétánynak mindenképpen olyan városképi elemként kell az összetett táji együttesben megjelennie, melyet ha hajóról, a két hídról, Buda valamely magaslati pontjáról stb. néz a szemlélő, azt maradandó élményként, emlékként viszi magával. Ugyanakkor innen, a pesti partról — akár a szállodák teraszairól, akár az erre minél bővebb lehetőséget nyújtó korzóról — a túloldalra tekintve, annak változatos, gazdag panorámája valóban zavartalanul, szinte öncélú látványként kell hogy feltáruljon.

A városképi együttes egészéből kiindulva, szinte önmagától adódott az a követelmény, melyet a várostervezés — és legutóbb a munkabizottság is — a parti beépítés és közvetlen környezete kialakításának elvi meghatározójaként igyekezett rögzíteni: a szállodasort következetesen egységes léptékbe foglalt együttesnek kell tekinteni.

Az elmúlt 20—25 év alatt napvilágot látott tervek készítői is — akár oldottabb pontházsorra vagy egyetlen magasházra komponált, akár zártabb jellegű rendszer kialakítását javasolták — mindenkor csak

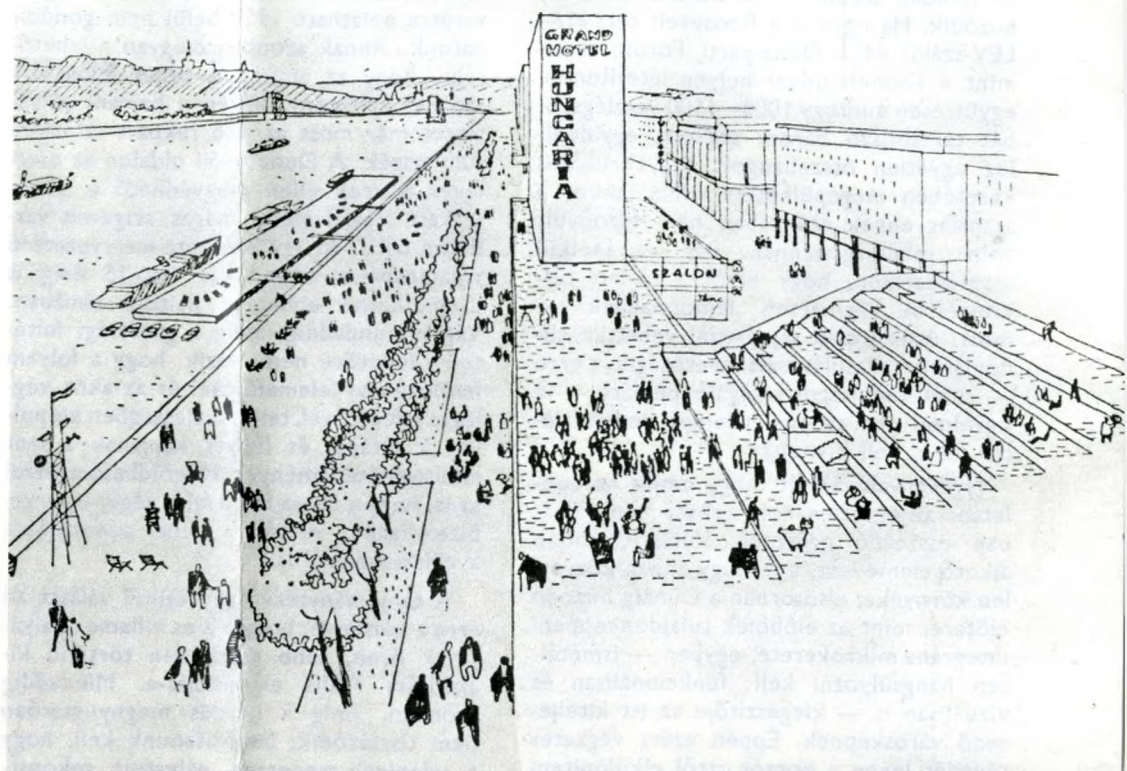
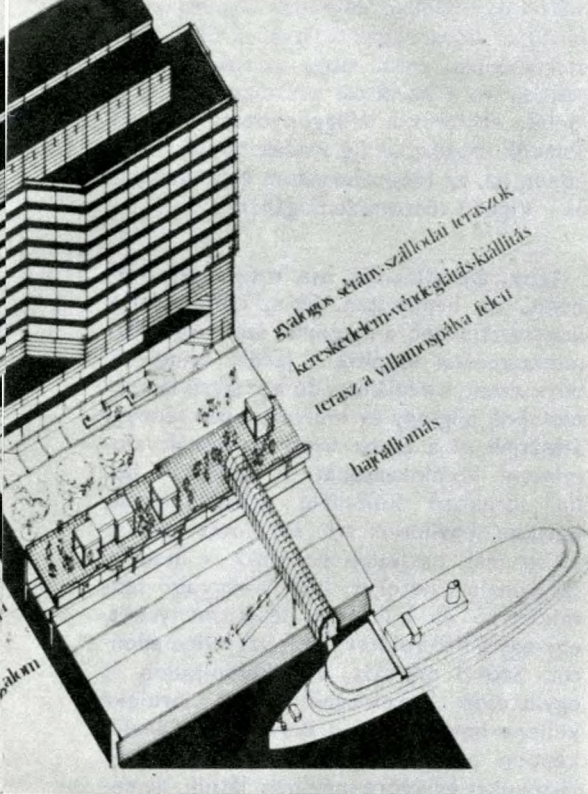
A Duna-korzó mint a szállodasor előtere. Finta József tervvázlata

Amikor itt még korzóztak

egyetlen, önmagában befejezett, egységes kompozíció létrehozására törekedtek. Ez volt természetesen Finta József állami díjas építész elképzelése is, ezt szem előtt tartva tervezte meg annak idején a Hotel Duna-Intercontinentalt. Bár az épület — a menet közben felmerült gazdasági kényszerűség miatt — túllépte az eredetileg előírt magasságot, végül is éppen ehhez igazodva, egyértelműen meghatározta az egész szállodasor további elemeinek jellegét és tömegtagozódását. Mégpedig olyan tartós

HOTEL FÓRUM BUDAPEST
A KORZÓ JÖVŐJE ?!

Granasztoi Pál és Polonyi Károly 1958-ban bemutatott javaslata

Csigó László reprodukciói

Az egykori Negresco-terasz

érvénnyel, hogy azon a fentiek értelmében ma már sem léptékét, sem beépítési rendszerét illetően nem lehet, és nem is szabad változtatni. Két jelentős körülményre már most okvetlenül ki kell térnünk. Az egyik az újjáépített Vigadó megjelenése a folyamatosan változó környezetben. A másik az egyébként tervszerűen kiépülő együttesbe idegen testként beépülő ún. Thonett-udvar jövőbeli sorsa. A Vigadó pedig — amint az egyrészt már a helyszíni tapasztalatokkal szolgáló adottságok, más-

részt az előzetes városképi tanulmányok során készült modellek alapján is megállapítható — ebben az új léptékű keretben szinte domináns elemmé válik, és múltból örökölt műemlékjellege nemcsak hogy nem veszít értékéből, hanem még fokozottabban érzékelhetővé is válik.

Nem ilyen egyértelműen lezárható ügy a Thonett-udvar jelenléte. Lebontását, majd helyén az épületsort harmonikusan kiteljesítő harmadik, azonos rendeltetésű,

nagyságrendű és tömeghatású utolsó Duna-parti szállodának a megépítését ugyanis elengedhetetlen követelménynek kell tekintenünk. Ezzel szemben — sajnos — az a helyzet, hogy erre belátható időn belül aligha kerülhet sor, mert az abban található nyolcvan lakás és a Legfőbb Ügyészség hivatalainak „feláldozása” az itt létesíthető 200—250 szobás szálloda építési költségét igencsak megnövelné. Ezen a ponton azonban önkéntelenül is felvetődik egy nagyon is megszívlelendő kérdés:

vajon kellő előrelátással és a feladatok koordinálásával nem lehetett volna-e véglegesen megoldani a terület beépítését, ami most — minden bizonnyal — hosszú időre elhúzódik. Ha ugyanis a Roosevelt téri MALÉV-szálló és a Duna-parti Forum, valamint a Thonett-udvar helyén létesítendő, együttesen mintegy 1000—1100 vendégszobát tartalmazó három szálloda egyidejűleg egyetlen összehangolt nagyberuházás keretében megépülhetett volna, akkor a szanalás ennek arányában nem bizonyult volna gazdaságtalannak. Bár — anélkül természetesen, hogy erről a távlati célkitűzésről véglegesen lemondanánk — most, utólag csak sajnálattal vehetjük tudomásul az elmulasztott lehetőséget, s erre — mint tanulságul szolgáló példára — a figyelmet nem csupán érdemes, de feltétlenül fel is kell hívni.

Nyilvánvalóvá vált, hogy amint az épületsor az egyetlen nagyszabású panorámában összeáll egészen elválaszthatatlan alkotó eleme lesz, ugyanúgy annak közvetlen környéke, elsősorban a Dunáig húzódó előtere, mint az előbbieket tulajdonképpen integráns mikrokerete, egyben — ismételten hangsúlyozni kell: funkcionálisan és vizuálisan is — kiegészítője az itt kiteljesedő városképnek. Éppen ezért végzetes tévedés lenne a korzót attól elkülöníteni és öncélú létesítményként értelmezni. Rendeltetésének meghatározása ugyanis távolról sem egyszerűsíthető le arra a ma oly sokat hangzott szerepkörre, mely benne csupán a pesti aranyifjúság és egy szűkebb körű, privilegizált társadalmi réteg parádézásának helyszínét látta. Örökségként semmi esetre sem ezt a jellegét kell átmentenünk a múltból, inkább a benne rejlő lehetőséget kell kiaknáznunk, amely — ahogy azt Granasztói Pál nemrég nagy vonalakban megfogalmazta — az egykori Duna-korzó ennek a metropolisnak táji és építészeti értékeivel, lakóinak gondjaival és örömeivel régen összeforrott városképi emlékévé vált.

A sétánynak — ne nevezük immár korzónak — jellege és rendeltetése azonban ennél sokkal összetettebb. Előteréül szolgálhat ugyanis a szállodáknak, s egyúttal teret biztosíthat az itt sétálni, pihenni, szórakozni vágyó, a tájban gyönyörködni kívánó hazai és külföldi vendégeknek. Mindennapi találkozóhelye lehet a házigazdáknak — a főváros lakóinak — és a vendégeknek — a hozzánk látogatott külföldieknek. Kívánatos ezen a területen különféle, hangulatos eszpresszók, pavilon-szerű bisztrók, kulturális létesítmények, teraszok építése. És közvetlen kapcsolatot kell teremtenie a vízen sorakozó kisebb-nagyobb kirándulóhajók kikötőivel stb., egyszerűen, hogy megfeleljen a hely meghatározta, megkövetelte funkcióknak.

Mind ez természetesen a ma rendelkezésre álló, alig 14 méter széles úttesten aligha valósítható meg. A munkabizottság javaslata szerint a 2-es villamos jelenlegi, megemelt pályaeépítményét mindenképpen el kellene távolítani. Természetesen nem az egyébként nélkülözhetetlen járat egyszerű megszüntetésével, hanem oly módon, hogy a mostani viadukt helyén a pályá-

testet az alsó rakpart szintjére süllyesztenék. Kétségtelen azonban, hogy a végleges megoldásra, a szentendrei HÉV Batthyány téri bevezetéséhez hasonló, burkolt alagútvasútra belátható időn belül nem gondolhatunk. Annak azonban megvan a lehetősége, hogy az amúgy is teljes felújításra szoruló építmény helyén a hajdani pályatestet már most az alsó rakpart szintjére süllyesszék. A Duna felőli oldalon az esetleges árvizek ellen megvédhető a pályaszakasz másfél méter magas, szigetelt vasbeton fallal. Az így kiépített mélyvezetésű villamospálya aztán akár 10—15 évig is üzemelhetne ebben a nyitott aknában. Vagyis mindaddig, amíg a gazdasági feltételek lehetővé nem teszik, hogy a folyam felőli támfal felemelésével és az akna végleges lefedésével, teljes szélességben kiépüljön a sétány, és helyet kapjanak a fent említett létesítmények. Megoldható például az is, hogy a Duna felőli falat végig áttörve, biztosítsák a kilátást a budai panorámára a villamosokból is.

A tanulmányterv egyértelmű választ ad arra a kérdésre, hogy a 2-es villamos pályájának ilyen, több részletben történő kialakítása reális elgondolás-e. Mindaddig azonban, amíg a kérdés megnyugtatóan nem tisztázódik, biztosítanunk kell, hogy a jelenlegi megemelt pályatest rekonstrukciójával semmi esetre se hozzanak létre olyan maradandó értékeket, amelyek újra elodáznák a távlati cél elérését, s véglegesítenék a csak ideiglenesnek tekinthető helyzetet. Ennek analógiájaként érdemes ezúttal is utalni a Thonett-udvar példájára, amelynek megvilágításában bizonyára meggyőzővé válhat az előre gondolkozó, koordinált tervezés fontossága.

Szólnunk kell végül egy — elsősorban a szállodák mindennapi életével összefüggő —, legalábbis tartalmilag szorosan ide tartozó feladatköréről. E kiemelt idegenforgalmi központnak a „főhomlokzati fronton” tulajdonképpen nem is jelentkező, inkább mellékutca jellegű környezetéről van szó.

A szállodák vendégeinek élete sohasem korlátozódik csupán az őket a falakon belül befogadó exkluzív szobák, éttermek, valamint az egyéb helyiségek alkotta reprezentatív környezetre. Az idegen ugyanis óhatatlanul kilép ebből a zárt világból, és egyszeriben a „városban” találja magát. Az első ilyen találkozás gyakran maradandóbb benyomást kelt benne, mint amit esetleg érkezésekor az autóból látott, vagy a szobája ablakából eléje táruló panoráma. Márpedig a „kapun belüli” világ exkluzív hangulata, valamint néhány lépéssel arrébb a pesti utca szokványos, elhanyagolt állapota között túlságosan is nagy a kontraszt, olyannyira, hogy az idegen egyszerűen nem is érti — még inkább félreérti.

Miről is van szó tulajdonképpen? Látványosan jelentéktelen apróságokról. A járdák és az úttestek állapotáról: a kicsorbult szegélykövekről, a sérült aszfaltburkolatokról. A környék mellékutcainak kültermi színvonalú közvilágításáról. A városrész lakóházainak külleméről: a homlok-

zato
dozó
nyos

métlerakodóhelye degradált kapualjaknak és belső udvaroknak a látványáról. S nem utolsósorban arról, hogy az üzlethelyiségekben és a belvárosi passzázsookban, különféle raktárak a lefüggönyözött kirakatablakok mögött pedig irodák bújnak meg, éppen itt, az idegenforgalom centrumában és a Vigadó térszomszédságában.

Igaz, az ellentét ma még nem látható, ám hamarosan, ha az elmondottak kontrasztjaként, a megnyíló szállodák előtt mintaszerűen kiépítik a járdát és az útburkolatot, s a felállítandó korszerű lámpaoszlopok alig egy év múlva nappali fényvel árasztják el a csupa üveg és eloxált alumínium homlokzatokat. A szállodán belül sorakozó különféle ajándékboltok, butikok, pavilonok stb. sora után kint az utcán már hasztalan keressük a hasonló színvonalú üzleteket, kisebb-nagyobb szórakoztató és kulturális létesítményeket, egy-egy üdítő zöldterületet vagy vízmedencét. Szóval mindazt, ami külön-külön és együttesen is elengedhetetlen járuléka kellene hogy legyen a Belvárosnak, legfőképpen pedig a szállodák környékének. Hiányukat egyelőre még nem látjuk, de ennél is nagyobb baj, hogy úgyszólván semmit nem teszünk pótlásukra. Hiába jelölte megaz itt megoldásra váró számtalan kisebb-nagyobb feladatot a munkabizottság jelentése — sőt, időközben készülnek megfelelő tanulmánytervek is az egész szállodanegyed rehabilitációjára —, ha ezeknek a szerkeázó, elemi tennivalóknak ma valójában nincs olyan felelős gazdája, amelyik mindezeket nyilvántartaná, koordinálná, a munkálatokat irányítaná, ellenőrizné. Elengedhetetlen követelményként kell megjelölnünk egy ilyen kulturált, jól felkészült központi szervezet létrehozását nemcsak a környék, hanem a főváros valamennyi kiemelt területének összehangolt, magasabb szintű kialakítása és a színvonal állandó fenntartása érdekében.

Budapest új szállodáinak felépülése a Duna-parton az elmondottak tükrében tehát nem csupán idegenforgalmunk európai színvonalú bázisának lehet — és hisszük is, hogy lesz — a biztosítéka. Az — mint látjuk — számos olyan közeli és hosszú távú városkompozíciós-városépítési feladatot emel reflektorfénybe, melyek megvalósításával egész városunkat gazdagítja, és amelyek ennek a kivételesen szép városnak sok, mind ez ideig kellően fel nem ismert értékét minden illetékes számára végre nyilvánvalóvá teszik. Az ilyen nagyszabású beruházások és azoknak idejében elvégzett komplex értékelése éppen ezért előbbre mutat és jelentősebb eredményekre is vezethet, mint csupán egy részfeladat jó vagy jobb megoldása. Ennek nélkülözhetetlen feltétele azonban, hogy az arra hivatottak véleményét ne utólag várják, hanem mindenkor már a feladat előkészítésének időszakában kikérjék-meghallgassák. A továbbiakban pedig a megvitatott, majd ennek során valóban reálisnak bizonyult koncepciót következetesen meg is valósítsák.